Зархіна С. Е.,
к.ю.н., доцент кафедри логіки Національного університету
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»
м. Харків

Семантика інвективних слів у дискредитуючих текстах

Комунікативно-прагматичні умови породження дискредитуючих текстів під час політичних та соціальних подій, а саме проведення агітаційних кампаній в обмежені терміни, впливають на таку властивість тексту як енергійність, з якою реалізується комунікативний намір адресанта. Чим текст енергійніший, тим ймовірніша успішність перлокутивного ефекту. Даною обставиною і пояснюється висока ступінь насиченості дискредитуючих агітаційних текстів інвективною, пейоративною лексикою, а також негативними оцінюючими лексемами.

Політична нестабільність, яка характеризує сучасний стан українського суспільства, не може не позначитися на змісті дискредитуючих агітаційних текстів. Це проявляється, зокрема, вкрапленням інвективи на агітаційний текст. «Інвектива» визначається як «різкий виступ проти когось, чогось, образлива мова, лайка, випад». Поняття походить від лат. invectiva oratio (лайлива мова). Інвективну лексику і фразеологію складають слова і вирази, що містять у своїй семантиці, експресивній забарвленості й оцінці образу особистості адресата, інтенцію того, хто говорить чи пише, принизити, образити, збезчестити адресата, об'єкта образи, супроводжується наміром зробити це в якомога більш нищівній, різькій, грубій і цинічній формі. Інколи вдаються до «пристойної» формі – евфімізмів, цілком літературним. Трактування поняття «інвективна лексика» не обмежене від суміжних понять «ненормативна лексика», «лайлива лексика», «просторічна лексика». Поняття «інвективна лексика» застосовується для тих слів і виразів, вживання яких порушує загальноприйняті в даному соціумі уявлення про пристойність / непристойність. Дискредитуючі тексти, що включають інвективну лексику, орієнтовані не тільки на дискредитацію, применшення довіри до адресата, але і образу його честі та гідності. До інвективів в аналізованих текстах відносяться, перш за все, оцінююча лексика пейоративного характеру «чинуша», «бовдур», «нещастя на прізвище К…», окказіональне словотворення «кивала» за аналогією з «кидалою», оціночно-інтерпретаційні дієслова «хамити», «грубити», «приїхало», «скочуватися», «прислужувати». Загальний інвективний фон підтримується грубо-фамільярною лексикою «плює на закони», «диво в пір'ї», фразеологізмами, вживанням слів у переносному значенні, руйнуванням прямого номінативного значення, що породжує відповідне асоціативно-семантичне поле.

Широка експансія ненормованої мовної стихії, яка спостерігається останнім часом в дискредитуючих текстах, розхитує сформовану систему морально-правових і літературно-мовних норм, яка склалася в сучасній мовній комунікації, переконує в тому, що проблема кваліфікації вживання слів і виразів інвективного характеру як образи значно ускладнюється у зв'язку з посиленням розмитості кордонів і складу самої інвективної лексики.

Основна частина інвективної лексики і фразеології складається з лексики лайливої, що відноситься інколи до діалектної, головним чином до просторічної, а також до табірно-тюремного жаргону. Інвективна лексика характеризується різко негативною оцінкою цинічного характеру. Останнім часом значне місце в інвективній лексиці займає та частина лайливої лексики, яка відноситься до табуйованих слів і словосполучень, до мату.

До агітаційних дискредитуючих текстів відносяться також письмові тексти із зазначенням імені автора, які характеризуються відсутністю інвектив. Як правило, вони інтерпретують ті або інші події з життя кандидата, якого дискредитують: адресант «відокремлює фрагмент дійсності, а в ньому певний аспект, концептуалізує його, структурує за моделлю судження ... веріфіцірує ... і отримує факт» [Арутюнова, 1988, с. 153]. Дискредитація «за допомогою» фактів – це галузь таких наукових дисциплін як стилістика, риторика, аргументація, тобто пов'язаних з використанням мовних ресурсів.

Іншими є тексти, що включають інвективи, які в більшості випадків носять анонімний характер і письмову форму, що забезпечує дистанційованість адресата і адресанта. Анонімність цілком зрозуміла в силу очевидності комунікативного наміру.

Наслідки конфліктних текстів, тобто незаплановані ефекти результату дій, по Г. Х. фон Врігту, дискредитують особистість, завдають шкоди репутації і вимагають правової оцінки, якщо, по-перше, звернені безпосередньо до адресата, про що свідчить використання адресантом особових займенників «ти», «ви», імені адресата; містять презирливу, зневажливу оцінку особистості, виражену в грубій розмовно-зниженій, просторічно-лайливій і вульгарно-жаргонній формі. Вживання таких слів і словосполучень неприпустимо в умовах публічного спілкування.

Список літератури:

1. Арутюнова Н. Д. Типи мовних значень: Оцінка. Подія. Факт. – М., 1988.– С. 153; 2. Серль Дж. Л. Класифікація ілокутивних актів // Нове в закордонній лінгвістиці. – Вип. 17. – М., 1986. – С. 170-194; 3. Степанов Ю. С. Константи: Словник російської культури. – М., 2001; 4. Див.: http://tsn.ua/politika

Ипатова И. С.,
зав. кафедрой языкознания и иностранных языков
Приволжского филиала Российской академии правосудия,
Россия, г. Нижний Новгород

Риторика судебной речи

Профессия юриста традиционно входит в ряд профессий с повышенной речевой ответственностью, выступление же в суде как последней инстанции развития событий обязывает оратора к речи, в которой он не имеет права на ошибку. Поэтому речь защитника или обвинителя здесь подобна айсбергу, плывущему по морю обывательских мнений и эмоций. На поверхности